

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Вісник № 3
кафедри педагогіки початкового навчання

Професійний розвиток педагога

Збірник наукових праць
викладачів та студентів педагогічного факультету

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Вісник № 3
кафедри педагогіки початкового навчання

Професійний розвиток педагога

Збірник наукових праць
викладачів та студентів педагогічного факультету

РІВНЕ 2011

УДК 37:371:372:373:374:376:379

Вісник кафедри педагогіки початкового навчання. - № 3. – Рівне: РДГУ, 2011.- 123с.

Упорядник: Тетяна Євстафіївна Колупаєва, кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки початкового навчання Рівненського державного гуманітарного університету

Рецензент: Пальчевський Степан Сергійович доктор педагогічних наук, професор кафедри загальної, соціальної педагогіки та акмеології Рівненського державного гуманітарного університету

Комп'ютерний набір та верстка: Ваколюк А.М., Соловей Л.М.

У збірнику подаються статті, повідомлення, тези викладачів, студентів, аспірантів кафедри педагогіки початкового навчання та вчителів шкіл. Представлена тематика розроблена з урахуванням сучасного вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду, досягнень педагогічної та психологічної науки. Матеріали збірника були представлені на науково-педагогічному семінарі, "Сучасний вчитель початкових класів: вимір часу", проведеного кафедрою педагогіки початкового навчання за участі вчителів шкіл, завучів, представників міського управління освітою та звітній науково-практичній конференції викладачів та студентів РДГУ у 2011 році. Матеріали збірника розраховані на викладачів, студентів психолого-педагогічних спеціальностей.

За достовірність фактів, дат, назв і т.п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

Рекомендовано до друку рішенням кафедри педагогіки початкового навчання протокол № 10 від 14 квітня 2011 р.

правильності його в різних типових ситуаціях, вказував Г.Костюк, має бути спеціальним завданням для дорослих.

Таким чином, формування почуття відповідальності молодших школярів відбувається на базі особистісних новоутворень, що виникають. Основними серед них є: узагальнення і усвідомлення переживань, виникнення логіки почуттів, внутрішній план дій, рефлексія, довільність психічних процесів і функцій, виникнення відносно стійких форм поведінки і діяльності, активне формування самооцінки як компонента самосвідомості.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. // І.Д.Бех. Науково-методичний посібник. – К.: ІЗМН, 1998. – 204 с.
2. Бех І.Д. Виховання особистості: У 2 кн.: Навчально-методичний посібник /І.Бех. - К.: Либідь, 2003. – Кн.1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади. – 280 с. Кн. 2: Особистісно-орієнтований підхід: науково-практичні засади. – 344 с.
3. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. // Л.Божович. Психологическое исследование. – М.: Просвещение, 1968. – 464 с.
4. Выготский Л.С. Развитие высших психологических функций. // Л. Выготский. – М.: Изд-во Академии пед. Наук, 1960. – 500 с.
5. Выготский Л. Вопросы детской психологии / Л.С.Выготский. - Санкт-Петербург.: СОЮЗ, 1997. – 224 с.
6. Костюк Г.С. Навчально-виховний процес і психологічний розвиток особистості / За ред. Л.М. Проколенко. – К.: Рад. школа, 1989. – 608 с.
7. Леонтьев О. Леонтьев А. Лекции по общей психологии / А.Леонтьев. - М.: Смысл, 2000. – 511с.

*Перець О.М.
аспірант кафедри педагогіки
початкового навчання РДГУ*

Тренінг як ефективний засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів

Реформування вищої педагогічної освіти, її орієнтація на європейські стандарти в умовах Болонського процесу вимагають необхідних якісних змін у підготовці сучасного вчителя початкових класів, який повинен не тільки вміти передати учням знання, а й навчити їх гнучко адаптуватися в різних життєвих ситуаціях, вміло використовувати здобуті вміння і навички для вирішення різноманітних проблем на практиці, бути високоосвіченим, мобільним, самостійним у прийнятті рішень, відповідальним за результати своєї діяльності, гармонійно розвиненим, успішним у швидкозмінному зовнішньому професійному середовищі, з високими морально-духовними якостями, постійно прагнути до самовдосконалення, володіти високими управлінськими здібностями тощо.

Задовольнити зазначені вимоги можливо за умови спеціальної систематичної підготовки вчителів початкових класів, впровадження в навчально-виховний процес інноваційних педагогічних технологій, спрямованих на розвиток особистості майбутнього фахівця.

Серед новітніх технологій в процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів використовуються тренінгові технології, які здатні забезпечити ефективне спрямування процесу здобуття вищої педагогічної освіти на майбутню професійну діяльність.

В рамках дослідження, на базі педагогічного факультету Рівненського державного гуманітарного університету, ми розробили і апробували систему тренінгових занять на тему: «Професійний розвиток педагога». Мета даного тренінгу полягає у формуванні професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.

Тренінг виступає активним методом навчання в тренувальному режимі роботи, який позитивно впливає на розкриття й вдосконалення особистісного потенціалу майбутніх учителів початкових класів, на коректування засобів впливу та взаємодії вербального і невербального самовиявлення. Цей метод сприяє активізації рефлексування особистісних можливостей студентів, розвитку адекватної самооцінки, комунікативних вмінь, формуванню емоційної гнучкості майбутніх учителів, їх мобільності, тобто підвищенню професійної компетентності в цілому.

Тренінг як організаційна форма навчально-виховного процесу, спираючись на досвід і знання її учасників, забезпечує ефективне використання різних педагогічних методів за рахунок створення позитивної емоційної атмосфери та спрямовується на отримання сформованих навичок і життєвих компетенцій [2]. Його особливість в тім, що студент займає активну позицію, а засвоєння знань, умінь, навичок відбувається в процесі переживання, особистого досвіду поведінки, відчуття дій.

В результаті тренінгової діяльності відбувається відпрацювання певних алгоритмів навчально-пізнавальних дій і способів розв'язання типових завдань у процесі навчання, що дозволяє інтенсифікувати

процес опанування нових знань, максимально реалізовувати свій творчий потенціал за нової епохи, яка вимагає від людини нових моделей поведінки і професійної діяльності.

Тренінг виступає своєрідним полігоном, на якому студенти можуть відпрацьовувати свої професійні вміння в умовах, наближених до реальності, і крім того, виявляти і формувати професійно важливі якості фахівця. Відтак, основні завдання тренінгу полягають у набутті вмінь вирішувати професійні проблеми; передбачати складні реальні обставини; формувати професійну компетентність фахівців; не робити професійних помилок або зменшити їх ймовірність; гармонійно розвиватися як особистість і професіонал; не боятися труднощів.

В основу тренінгових занять покладено групову форму роботи зі своїми можливостями, обмеженнями, правилами і проблемами. На відміну від традиційного навчання, яке орієнтоване на правильну відповідь і за своєю сутністю є формою передачі інформації та засвоєння знань, діяльність у тренінговій групі, базується на запитаннях та пошуку, до уваги береться весь потенціал людини: рівень та обсяг її компетентності, самостійність, здатність до прийняття рішень, взаємодії тощо.

Переваги тренінгових занять полягають у наступному:

- груповий досвід протидіє відчуженню, допомагає розв'язувати міжособистісні проблеми, коли студент не замикається в собі, не залишається сам на сам зі своїми труднощами;
- тренінгова група відображає систему суспільних взаємовідносин, що дозволяє майбутнім фахівцям побачити й проаналізувати у спеціально створених умовах психологічні закономірності спілкування та поведінки інших людей і самих себе, які непомітні в життєвих ситуаціях;
- груповий тренінг дає можливість кожному одержати зворотній зв'язок від студентів-колег з такими ж проблемами, які розуміють його почуття й переживання. У ньому кожен може поставити себе на місце іншої людини, «зіграти» роль для кращого розуміння її та самого себе, для знайомства з новими, більш ефективними способами поведінки і спілкування;
- тренінгова група виступає соціальним середовищем самореалізації та само презентації, каталізатором соціальних установок [1, с. 244].

Тренінг відіграє системотворчу роль у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів, є проміжною ланкою між теоретичним засвоєнням знань та їх практичним застосуванням в реальних умовах сучасної школи.

Цільову групу тренінгу «Професійний розвиток педагога» складають студенти випускних курсів педагогічного факультету на здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр, вчитель початкових класів». Дана цільова група обрана свідомо, оскільки студенти 4 курсу, майбутні фахівці, уже мають певний базовий багаж знань, володіють методиками викладання дисциплін у початковій школі тощо.

Програма тренінгу спрямована на:

- підвищення рівня професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів через впровадження у навчально-виховний процес ВНЗ інтерактивних методів навчання;
- розвиток адекватного самоконтролю, здатності до самовиховання, самовдосконалення;
- формування професійно значущих якостей особистості майбутнього вчителя початкових класів, зокрема толерантності, емпатійності, здатності до рефлексії, альтруїзму;
- формування вмінь спілкуватися, висловлювати власні думки і погляди, вирішувати нестандартні педагогічні ситуації, знаходити компроміс під час конфліктних ситуацій;
- виховувати почуття відповідальності, взаємоповаги тощо.

З метою реалізації поставлених завдань система тренінгових занять «Професійний розвиток педагога» передбачає багатокомпонентну структуру. В якості основних блоків були виділені: формування позитивного образу сучасного вчителя початкових класів; визначення професійної спрямованості студентів педагогічного факультету; розвиток комунікативних здібностей майбутнього фахівця; формування навичок вирішення нестандартних педагогічних задач; ознайомлення з конфліктом в педагогічній діяльності; розвиток професійно значущих якостей педагога; самовиховання, самонавчання, самовдосконалення тощо.

Варто зазначити, що виокремлення конкретних блоків в даному тренінгу достатньо умовне, оскільки більшість вправ охоплюють відразу декілька тем.

Так, перший блок «Формування позитивного образу сучасного вчителя початкових класів» має на меті сформувані в учасників тренінгу позитивне відношення до педагогічної діяльності; визначити мотивацію вибору професії; створити модель ідеального педагога, виховати бажання бути взірцевим вчителем.

В рамках першого заняття учасники тренінгу проводять самопрезентацію; приймають правила роботи тренінгової групи, зокрема: активність, відвертість, толерантність, дисципліна, правило «піднятої руки», слухати і чути, правило «Стоп»; визначають свої очікування від тренінгу «Професійний розвиток педагога» в цілому.

Наступний блок «Професійна спрямованість майбутнього вчителя початкових класів» передбачає ознайомлення студентів з особливостями професійної спрямованості вчителя початкових класів, визначення схильності до педагогічної професії; сприяння самопізнанню власних особливостей професійної спрямованості.

Заняття на тему «Комунікативність майбутнього вчителя початкових класів» сприяє формуванню уявлень про роль комунікативності вчителя в професійній діяльності; розвитку вміння спілкуватися, конструктивно виражати свої думки і почуття; вихованню комунікативної культури майбутнього вчителя.

Блок «Конфлікт в педагогічній діяльності» включає в себе ознайомлення з теоретичним матеріалом з даної проблеми; формування навичок подолання конфліктних ситуацій, вміння знаходити компроміс; виховання поваги до інших тощо.

Під час тренінгу «Самовиховання. Самонавчання. Самовдосконалення» відбувається усвідомлення студентами ролі самовиховання у формуванні та розвитку професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів; формування потреби в самопізнанні, саморозвитку, самовдосконаленні.

Кожне тренінгове заняття складається з трьох частин: вступна частина, основна та заключна.

З метою ефективного формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в рамках програми інноваційних технологій навчання широко застосовуються різні види вправ, активні методи, прийоми. Серед таких методів та прийомів нами використовуються дискусія, гра, міні-лекція, бесіда, розповідь, пояснення, диспут, мозкова атака, метод кейсів, індивідуальні завдання, робота парами, робота в малих групах, імітація, ситуаційні завдання, коучінг, рефлексія, тестування, презентація тощо. Підбір методів залежить від доцільності їх використання в межах конкретної вправи. Різного роду вправи передбачають аналіз, моделювання ситуації, тренування, підготовку до дії, пошук вирішення проблем різного характеру, стимулювання уявлення, концентрацію уваги та інше.

Зазначені методи активного навчання в процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів:

- активізують мислення, і ця активність залишається надовго, спонукає в силу навчальної ситуації самостійно приймати творчі за змістом, емоційно забарвлені і мотиваційно виправдані рішення, розвивають партнерські відносини;
- підвищують результативність навчання не за рахунок збільшення обсягу навчальної інформації, а за рахунок глибини і швидкості її опрацювання;
- забезпечують стабільно високі результати навчання і виховання студентів при мінімальних зусиллях.

В результаті пошукової роботи ми визначили, що використовуючи можливості тренінгових технологій у процесі професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів відбувається:

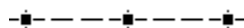
- адаптація студентів до умов майбутньої професійної діяльності;
- мотивування і стимулювання майбутніх фахівців педагогічної сфери до роботи в школі;
- моделювання професійних умінь майбутнього фахівця;
- задоволення фахових освітніх інтересів та потреб;
- вміння виявити свої професійно важливі якості;
- забезпечення здатності до навчання впродовж життя;
- формування професійної мобільності, компетентності та конкурентоспроможності майбутніх вчителів початкових класів на ринку праці.

Тренінгова програма «Професійний розвиток педагога» є ефективним засобом формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів. Запропонована технологія тренінгу надає її учасникам можливість імітації конкретних видів професійної діяльності фахівця; сприяє ефективному оволодінню теоретичними знаннями, практичними умінями та навичками; сприяє формуванню професійно важливих особистісних якостей та ціннісних орієнтацій педагога початкової школи, його психічних властивостей; цілеспрямованості і прагнення до реалізації своїх особистих планів.

Таким чином, необхідність впровадження новітніх технологій навчання в навчально-виховному процесі професійної підготовки сучасного вчителя початкових класів, викликана потребою часу, спонукає до подальших наукових розробок проблеми формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів в умовах кредитно-трансферної системи ВНЗ.

Література

1. Завалевський Ю.І. Сучасний вчитель: вимір часу: навчально-методичний посібник для вчителів та студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – К.: Букрек, 2008. – 288 с.
2. Педагогіка вищої школи: Навч. посіб./ З.Н.Курлянд, р.І.Хмелюк, А.В.Семенова та ін.; За ред. З.Н.Курлянд. – 3-тє вид, перероб. і доп. – К.: Знання, 2007. – 495 с.

ЗМІСТ

Передмова		3
Боровець О.В.	Реалізація діалогічного підходу у дидактичному процесі початкової школи.....	4
Бричок Б.П.	Логічна культура педагога.....	7
Бричок С.Б.	Вивчення персоналій у курсі «Історія педагогіки :інноваційні підходи».....	9
Веремчук А.П.	Етика викладача вищої школи.....	12
Ганжа М.В.	Естетичне виховання засобами дизайну в історико-педагогічному вимірі.....	13
Гудовсек О.А.	Становлення і розвиток естетичного виховання учнів у позашкільних закладах України (1954–1991 рр.).....	18
Колупасва Т.Є.	Вплив професійних педагогічних вмінь викладачів на результативність навчання студентів.....	21
Міщеня О.М.	Психолого-педагогічні особливості молодших школярів як підгрунтя формування почуття відповідальності.....	23
Перець О.М.	Тренінг як ефективний засіб формування професійної компетентності майбутнього вчителя початкових класів.....	26
Усач Л. В.	Національно зорієнтований навчально-виховний процес у початковій школі як цілісна система.....	29
Шагай Н.М.	Діагностика моральної вихованості молодших школярів.....	32
Шевців З.М.	Соціально-педагогічна компетентність вчителя початкових класів.....	35
Шурин О.І.	Емпатійність як важлива особистісна якість сучасного вчителя початкових класів....	37
Яковичина Т.В.	Підготовка студентів до педагогічної творчості.....	40
Брега Н. І.	Шляхи та методи соціалізації молодшого школяра.....	43
Грибчук С.М.	Історична зумовленість діяльності вчителя початкових класів.....	44
Лапчук В.Б.	Формування особистості вчителя в сучасному освітньому процесі.....	45
Мосійчук Г. А.	Вчитель початкових класів в історичному вимірі.....	47
Приходько Л.М.	Сучасний вчитель. Вчитель сучасності.....	49
Федорчук І. В.	Організація навчальної діяльності молодших школярів шляхом впровадження інтерактивних технологій.....	50
Шута Н.І.	Компетентнісний підхід до підготовки вчителів початкових класів.....	52
Артемчук С.	Статеве виховання школярів у вітчизняній педагогічній теорії та практиці 20 - 30рр. XX ст.....	53
Бірюкова Н.	Розвиток шкільної музичної освіти на Волині (кін.ХІХ - поч.ХХ ст.).....	57
Бондарчук А.	Особливості діяльності Київських вищих жіночих курсів.....	59
Василинка І.	Технологічний підхід у підготовці вчителя: концептуальні засади.....	63
Долід О.	Формування духовних цінностей студентів вищих навчальних закладів.....	65
Дуфанець З.	Умови оптимізації самостійної роботи студентів.....	68
Дячок В.	Становлення дидактики початкової школи в Україні наприкінці ХІХ – початку ХХ століття.....	71
Євфимець І.	Історія релігійного виховання.....	73
Капітула Т.	Зміст освіти і його категорії.....	75
Козак О.	П.Драгоманов про європейські орієнтації української освіти.....	76
Кривошина Н.М.	Антропологізм як чинник гуманізації освіти.....	80
Крикун Ю.	Педагогічні погляди Б.Д. Грінченка.....	82
Куйбіда Л.	Процеси модернізації сучасної педагогічної освіти в Україні.....	84
Куртова К.	Педагогічна діяльність Спиридона Черкасенка.....	86
Кушнір О.	Формування громадянської компетентності майбутніх вчителів як теоретична проблема.....	88
Лехкобит В.	Особливості реформування шкільної освіти в Україні у ХХ столітті.....	92
Литвинюк О.	П.Наторп паро суспільне виховання.....	94
Лук'янович В.	Мета виховання ХХІ століття: проблеми та перспективи.....	96
Наумова І.	Діяльність козацьких шкіл в Україні в 16-18ст.....	97
Петрук О.	Формування етнокультурної компетентності у майбутнього вчителя початкових класів.....	100
Підгайна І.	Інноваційні технології навчання в системі вищої педагогічної освіти.....	104
Постой К.В.	Пізнавальна активність студентів як психолого-педагогічна проблема.....	105
Рачок І.В.	Дидактична адаптація студента-першокурсника як проблема педагогіки.....	107
Романик М.	Сучасна педагогічна думка України: джерела формування.....	108
Тимошук М.	Педагогічна адаптація дитини до шкільного навчання.....	112
Хімич О.	Виховання у молодших школярів шанобливого ставлення до людей.....	115
Христьянович Г.	Василь Помагайба про роботу вчителя сільської малокомплектної школи.....	117
Цибульська Л.	Педагогічний успіх Олександра Антоновича Захаренка.....	118
Шеменюка О.	Професійна підготовка студентів педагогічних вузів до виховної роботи.....	121
Юськова Т.	Вплив оцінки вчителя на емоційний стан учня.....	123
Ярошик І.	Особливості навчального процесу в Київському Фребелівському педагогічному інституті.....	126